

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, професора,
академіка НААН Лупенка Юрія Олексійовича
на дисертаційну роботу Явної Ірини Віталіївни
«Організаційно-економічний механізм реалізації фінансового потенціалу
сільськогосподарських підприємств»,
подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 051 «Економіка»

1. Актуальність теми та її зв'язок з напрямками науково-дослідних робіт

Сучасні виклики, які стоять перед аграрним сектором України, особливо в умовах економічної нестабільності, спричиненої повномасштабною війною, ускладнюють формування та реалізацію фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств. Воєнні дії не лише руйнують аграрну інфраструктуру, але й створюють численні перешкоди для доступу до фінансових, матеріальних і людських ресурсів. У таких умовах сільськогосподарські підприємства, на які покладені важливі функції з забезпечення продовольчої безпеки, економічної стабільності та соціального добробуту країни, відчувають значні труднощі з формуванням фінансових та виробничих параметрів, які б забезпечували їхнє ефективне функціонування.

Традиційно в якості одного з важливих джерел формування фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств розглядалася державна їх підтримка. Однак ефективність традиційних елементів механізму державної фінансової підтримки завжди розглядалася як недостатня, а в умовах війни можливості забезпечення відповідного інструментарію коштами з державного та місцевих, зокрема обласних, бюджетів суттєво погіршилися. Це свідчить про обмежений вплив державних коштів на забезпечення діяльності

сільськогосподарських підприємств та обумовлює важливість активізації інших доступних джерел їх фінансування.

Потребує удосконалення інструментарій організації раціонального використання наявного фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств. Він повинен опиратися на дієву методику оцінки кількісних і якісних параметрів цього потенціалу та ефективності його використання. Доцільно вести мову про формування такого інструментарію як організаційно-економічного механізму управління фінансовим потенціалом, причому це управління повинно здійснюватися в рамках реалізації певної стратегії розвитку суб'єкта господарювання. З опрацюванням теоретико-методичних засад та практичних рекомендацій щодо формування такого механізму пов'язане дослідження Ірини Явної. Це дає підстави стверджувати, що представлена до захисту дисертаційна робота є актуальною, має теоретичне і практичне значення.

Про актуальність дисертації свідчить і те, що вона виконана в межах наукових проєктів Львівського національного університету природокористування за темами «Організаційно-економічний механізм забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору економіки та села» (номер державної реєстрації 0116U003176, 2016–2020 рр.) та «Механізми забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектора економіки та сільських територій» (номер державної реєстрації 0121U108898, 2021–2025 рр.). Дисертантка зробила внесок у виконання цих проєктів, розробивши низку теоретичних і методичних положень, пов'язаних із формуванням та використанням фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств.

Таким чином, дисертаційна робота Ірини Явної вирішує важливу науково-практичну проблему, яка інтегрується у стратегічні пріоритети розвитку аграрного сектору України.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, є результатом ґрунтовних досліджень, що базуються на широкій теоретичній і емпіричній основі. Для досягнення наукової обґрунтованості отриманих результатів авторкою було використано сучасний методологічний інструментарій, який включає економіко-статистичний аналіз статистичних даних за тривалий період (2012–2022 рр.), методи порівняльного, ретроспективного та факторного аналізу, економіко-математичне моделювання та ін.

Для забезпечення достовірності результатів дослідження використано значний масив статистичної інформації – даних Державної служби статистики України, звітності сільськогосподарських підприємств, а також матеріалів, отриманих на основі опрацювання публікацій українських та зарубіжних вчених за тематикою дослідження, нормативно-правових документів.

У роботі проведено детальний аналіз обсягів державної фінансової підтримки, її впливу на фінансовий потенціал та ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств. Отримані результати підтверджуються високою кореляцією між вибраними змінними та релевантністю використаних моделей. Розрахунки, представлені в дисертації, підтверджуються коректністю вихідних даних і логічністю методологічних підходів до їх опрацювання.

Висновки та рекомендації підтверджені публікаціями авторки у наукових фахових виданнях, її участю в міжнародних конференціях, що свідчить про їхній високий рівень обґрунтованості.

Таким чином, наукові положення, висновки та рекомендації, представлені в дисертації, є обґрунтованими, достовірними та такими, що відповідають вимогам до дисертаційних досліджень.

3. Наукова новизна і практичне значення результатів дослідження

Дисертаційна робота характеризується науковою новизною, яка знайшла відображення в розроблених теоретичних і методичних положеннях, а також практичних рекомендаціях, спрямованих на вдосконалення механізмів формування і використання фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств. До найвагоміших із них можна віднести наступні напрацювання авторки.

Дисертанткою розроблено алгоритм роботи з «мертвим» капіталом, який спрямований на вивільнення незадіяних або неефективно використовуваних активів. Запропонований алгоритм включає етапи ідентифікації, оцінки, переорієнтації та залучення таких активів у фінансово-господарську діяльність підприємств, що дає змогу підвищити фінансову ефективність їхньої роботи.

Запропоновано модель формування фінансової стратегії розвитку підприємств, яка передбачає певну послідовність дій, зокрема – аналіз фінансового стану, визначення стратегічних пріоритетів, вибір джерел фінансування та контроль за реалізацією обраної стратегії. Модель забезпечує інтеграцію стратегічного планування та оперативного управління в умовах економічної нестабільності.

Удосконалено методичні підходи до оцінки фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств. Порівняно з відомими дослідженнями запропоновано більш практичний підхід, який враховує специфіку функціонування цих підприємств у нестабільному економічному середовищі, зокрема в умовах впливу воєнних дій.

Ці та інші результати є внеском у науку, оскільки пропонують нові підходи до фінансового управління в аграрному секторі, враховуючи сучасні виклики. Наукові положення та висновки роботи мають прикладне значення і можуть бути використані як у практичній діяльності сільськогосподарських підприємств, так і в системі державного регулювання аграрного сектору економіки.

Практичне значення результатів дослідження полягає в можливості впровадження запропонованих механізмів для оптимізації фінансового управління,

підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств та забезпечення їхнього сталого розвитку в умовах конкурентного середовища.

Практична значимість отриманих результатів також підтверджується апробацією результатів дослідження, які: впроваджені в діяльність окремих сільськогосподарських підприємств Львівської області, використані у практичній роботі Департаменту агропромислового розвитку Львівської обласної військової адміністрації, знайшли застосування в освітньому процесі Львівського національного університету природокористування.

4. Основний зміст роботи

Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, трьох основних розділів з висновками до кожного, загальних висновків до дисертаційного дослідження, списку використаних джерел та додатків. Кожен із розділів містить відповідний внесок у вирішення поставлених авторкою при виконанні дослідження завдань.

Зокрема, у першому розділі досліджено теоретичні основи та методологічні аспекти фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств. Відзначено важливість фінансового потенціалу для забезпечення стабільності та розвитку цих підприємств. Визначено поняття фінансового потенціалу, його структуру та складові. Розглянуто методику дослідження організаційно-економічного механізму реалізації цього потенціалу. До висновків першого розділу увійшли результати аналізу теоретичних і практичних підходів до визначення та використання фінансового потенціалу.

Другий розділ присвячений аналізу умов формування та використання фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств на прикладі функціонування відповідних суб'єктів у Львівській області. Розглянуто основні економічні, соціальні та організаційні передумови для формування фінансового потенціалу. Проведено аналіз фінансових результатів діяльності

сільськогосподарських підприємств області, здійснено оцінку впливу цих результатів на процеси стратегічного розвитку підприємств.

У третьому розділі запропоновано шляхи вдосконалення фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств. Зокрема, розроблено рекомендації щодо оптимізації фінансових стратегій, а також покращення механізмів залучення капіталу та інших ресурсів для підвищення ефективності фінансового потенціалу. Важливу увагу приділено інтегральній оцінці впливу фінансового потенціалу на ефективність діяльності підприємств.

Аналіз змісту дисертаційної роботи засвідчує її логічну побудову. Обсяг і оформлення дисертації є такими, що відповідають вимогам МОН України.

5. Повнота викладу основних результатів в опублікованих працях, дотримання принципів академічної доброчесності

Основні положення дисертаційної роботи знайшли відображення в 9 наукових публікаціях, серед яких: 5 статей у наукових фахових виданнях України, 4 публікації в матеріалах науково-практичних конференцій та форумів. Кількість, обсяг та науковий рівень цих публікацій відповідають вимогам, які ставляться до оприлюднення матеріалів дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Порушень академічної доброчесності в дисертаційній роботі не виявлено. Дисертація містить посилання на джерела запозичень теоретичних положень, тверджень, інформаційних матеріалів. Надана інформація про внесок дисертантки в наукові праці, опубліковані у співавторстві.

8. Дискусійні положення та зауваження.

У дисертаційній роботі авторкою запропоновано низку цікавих та обґрунтованих підходів до оцінки фінансового потенціалу сільськогосподарських

підприємств та засад управління ним. Попри те робота містить окремі недоліки та дискусійні положення.

1. У дисертації зазначені основні особливості фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств (рис. 1.5, с. 61). Фактично ж наведені особливості сільського господарства, які певним чином впливають на процес формування фінансового потенціалу підприємств галузі. Дискусійним є віднесення до особливостей положення про необхідність управління ризиками. Ця вимога може бути застосована до практично всіх галузей економіки.

2. Аналізуючи джерела фінансування сільськогосподарських підприємств Львівської області, доцільно було розглянути динаміку за останні роки загального обсягу отриманих ними кредитів комерційних банків. Якщо в умовах воєнного стану така інформація недоступна, можна проаналізувати показники кредитування сільськогосподарських підприємств України загалом, використовуючи для цього офіційні дані Національного банку України.

3. У дисертації наведено SWOT-аналіз зовнішніх чинників, що впливають на формування фінансового потенціалу підприємства (табл. 3.1, с. 152). У переліку цих чинників не акцентовано увагу на викликах, пов'язаних з перебуванням України у стані війни. Варто було підкреслити, що окремі можливості пов'язані з євроінтеграційними планами України.

4. Важливою складовою дослідження є розгляд впливу державної підтримки на формування фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств. Окремі розглянуті в дисертації елементи механізму використання бюджетних коштів на фінансування відповідних потреб потребують конкретизації та уточнення з урахуванням реалій, в яких перебувають сільськогосподарські підприємства та економіка країни загалом.

5. З урахуванням назви дисертації бажано було б у аналітичній частині та, можливо, пропозиціях, більше уваги приділити розгляду змісту організаційно-

економічного механізму реалізації фінансового потенціалу..., тим більше, що окремі твердження автора у параграфі 1.3 є дискусійними.

Водночас висловлені зауваження принципово не знижують наукову цінність проведеного дослідження та не впливають на загальний позитивний висновок щодо його результатів.

9. Загальний висновок

Дисертаційна робота, виконана Іриною Явною, присвячена актуальній проблемі оцінки та управління фінансовим потенціалом сільськогосподарських підприємств в умовах сучасних економічних викликів. Робота має достатній рівень обґрунтованості та достовірності, є логічно побудованим і завершеним науковим дослідженням. Результати дослідження підтверджують високий рівень наукової підготовки дисертантки, її внесок у розвиток теоретичних і практичних аспектів використання фінансового потенціалу в аграрному секторі економіки.

Зміст дисертаційної роботи та висвітлені в ній результати дослідження відповідають вимогам чинного «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. Її авторка Явна Ірина Віталіївна заслуговує присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук,
професор, академік НААН,
директор Національного наукового
центру «Інститут аграрної економіки»

Юрій ЛУПЕНКО